

วิเคราะห์คำลักษณนามในภาษาไทยโคราช

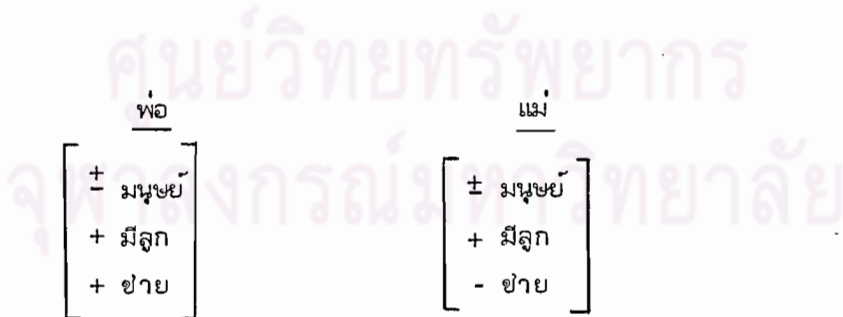
ในบทนี้จะกล่าวถึงการวิเคราะห์คำลักษณนามภาษาไทยโคราช โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Componential Analysis) ก่อนอื่นจะกล่าวถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยทั่ว ๆ ไปเสียก่อน

3.1 หลักในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์ (2525 : 35) กล่าวถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบว่ามีหลักการเบื้องต้น 2 ประการคือ

1. ความหมายของคำนำมาแจกเป็นส่วนความหมายย่อยได้ ส่วนย่อยเหล่านี้เรียกว่าอรรถลักษณะ (semantic feature หรือ semantic component)
2. อรรถลักษณะแต่ละประการที่ประกอบขึ้นมา เป็นความหมายของคำแต่ละคำนั้น จะมิใช่อรรถลักษณะที่พบในคำเพียงคำเดียว กล่าวคือ อรรถลักษณะเป็นเครื่องช่วยให้เราเห็นความสัมพันธ์ของความหมายของคำต่าง ๆ

และนอกจากนี้ยังแสดงแผนภูมิอรรถลักษณะของคำต่าง ๆ เช่น คำว่า พ่อ แม่ ดังนี้

จากหลักเกณฑ์เบื้องต้น 2 ประการของ เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์ จึงอาจให้ความหมายของการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ดังนี้

การวิเคราะห์องค์ประกอบคือ การวิเคราะห์ความหมายของคำโดยการนำคำมาแจกแจงความหมายย่อย ความหมายย่อยนี้เรียกว่าอรรถลักษณะหรือองค์ประกอบทางความหมาย

(semantic feature หรือ semantic component) การนำคำมาแจกแจงความหมายย่อยนี้เป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในภาษา คำบางคำมีความสัมพันธ์ทางความหมายใกล้ชิดกันมาก และบางคำมีความสัมพันธ์ทางความหมายน้อยมากหรือไม่มีเลย ตัวอย่างคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมากได้แก่คำว่า เด็กชาย และเด็กหญิง ซึ่ง เพียรศิริ วงศ์วิธานนท์ (2525) ได้แจกแจงความหมายย่อยในรูปของอรรถลักษณะไว้ดังนี้

เด็กชาย	เด็กหญิง
$\left[\begin{array}{l} + \text{ ฮีชีวิต} \\ + \text{ มนุษย์} \\ - \text{ โตแล้ว} \\ + \text{ ชาย} \end{array} \right]$	$\left[\begin{array}{l} + \text{ ฮีชีวิต} \\ + \text{ มนุษย์} \\ - \text{ โตแล้ว} \\ - \text{ ชาย} \end{array} \right]$

คำทั้ง 2 มีอรรถลักษณะที่เหมือนกันคือ $[+ \text{ ฮีชีวิต}, + \text{ มนุษย์}, - \text{ โตแล้ว}]$ อรรถลักษณะ $[\text{ชาย}]$ ทำให้คำทั้ง 2 นี้แตกต่างกัน กลุ่มอรรถลักษณะดังกล่าวทำให้คำทั้ง 2 แยกออกจากคำนาม สัตว์ที่ขีลังของ ฯลฯ ในการวิเคราะห์ส่วนใหญ่ผู้วิเคราะห์มักกำหนดให้อรรถลักษณะต่าง ๆ มีค่าเป็น 2 ค่า (binary value) ดังนั้นจึงมีเครื่องหมาย + หรือ - ประกอบหน้าอรรถลักษณะนั้น เมื่อเป็นดังนี้แทนที่จะใช้อรรถลักษณะ $[+ \text{ ชาย}]$ และ $[+ \text{ หญิง}]$ จึงใช้อรรถลักษณะ $[+ \text{ ชาย}]$ สำหรับเด็กชาย และ $[- \text{ ชาย}]$ สำหรับเด็กหญิง กลุ่มอรรถลักษณะจะรวมกันอยู่ภายในเครื่องหมาย $[]$ และจะสังเกตได้ว่าอรรถลักษณะแต่ละอรรถลักษณะที่ประกอบกันขึ้นเป็นความหมายของคำแต่ละคำนั้น ไม่ใช่อรรถลักษณะที่พบในคำเพียงคำเดียว ดังตัวอย่าง อรรถลักษณะ $[+ \text{ มนุษย์}]$ พบทั้งในคำนาม พ่อ แม่ ผู้ชาย ผู้หญิง เป็นต้น

อรรถลักษณะบางอรรถลักษณะจะให้ความหมายโดยนัยเกี่ยวกับอรรถลักษณะอื่นได้เช่น อรรถลักษณะ $[+ \text{ มนุษย์}]$ ให้ความหมายโดยนัยเกี่ยวกับอรรถลักษณะ $[+ \text{ ฮีชีวิต}]$ ดังนั้นในการแสดงอรรถลักษณะของคำนามจึงไม่จำเป็นต้องแสดงอรรถลักษณะที่เป็นความหมายโดยนัยของอรรถลักษณะอื่น¹ คำนามข้างต้นจึงสามารถแสดงอรรถลักษณะใหม่ได้ดังนี้

¹ อรรถลักษณะที่เป็นความหมายโดยนัยของอรรถลักษณะอื่นที่สามารถละในการเขียนอรรถลักษณะของคำแต่ละคำนี้ ปรากฏในรูปของกฎเรียกว่า redundancy rules ดังตัวอย่าง

$$[+ \text{ มนุษย์}] \rightarrow [+ \text{ ฮีชีวิต}]$$

เด็กชาย

$$\begin{bmatrix} + \text{มนุษย์} \\ - \text{โตแล้ว} \\ + \text{ชาย} \end{bmatrix}$$

เด็กหญิง

$$\begin{bmatrix} + \text{มนุษย์} \\ - \text{โตแล้ว} \\ - \text{ชาย} \end{bmatrix}$$

ดังนี้ เป็นต้น

3.2 การกำหนดอรรถลักษณะของคำลักษณนามและการจำแนกอรรถลักษณะ การวิเคราะห์ความหมายของคำลักษณนามโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบนั้น พลาเช็ค (Placzek 1978) ได้เสนอไว้ในวิทยานิพนธ์ของเขา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบในการหาความหมายหลักและดูการขยายความหมายหลักของคำลักษณนามออกไป คำลักษณนามที่นำมาพิจารณาคือ เล่ม ตัว และ อัน (ดู 2.2.2) พลาเช็คแสดงให้เห็นว่าคำนามหลาย ๆ คำที่ใช้กับคำลักษณนามคำหนึ่ง ๆ นั้นมีลักษณะร่วมกัน ตัวอย่างเช่นคำลักษณนาม เล่ม คำนามที่ใช้กับคำลักษณนามนี้ เช่น มีด ขวาน กรรไกร ดาบ เข็ม ฯลฯ มีลักษณะที่ร่วมกันคือรูปร่าง และประโยชน์ใช้สอย การวิเคราะห์คำลักษณนามภาษาไทยโคราชนี้คล้ายกับงานของพลาเช็ค กล่าวคือจะวิเคราะห์เพื่อดูความหมายของคำลักษณนาม โดยกำหนดอรรถลักษณะของคำลักษณนามจากอรรถลักษณะของคำนามที่ปรากฏรวมคำลักษณนามคำเดียวกัน สำหรับการจำแนกประเภทอรรถลักษณะนั้น จำแนกได้ดังนี้

3.2.1 อรรถลักษณะเทียบชัวิต เป็นการกำหนดอรรถลักษณะโดยดูจากการนำคำลักษณนามไปใช้ มีคำลักษณนามบางคำที่ใช้กับคำนามโดยไม่ได้บ่งประเภทหรือบ่งรูปทรงของคำนามกลุ่มนั้น แต่เป็นการนำเอาคำนามนั้นไปเทียบกับสิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะคล้ายหรือใกล้เคียงกัน และใช้คำลักษณนามตามคำนามที่นำไปเทียบนั้น เช่นคำนาม ตะปู รูป ผู้พูดภาษานำเอาคำนามไปเทียบกับดอกไม้ซึ่งใช้คำลักษณนาม ดอก อยู่แล้ว และใช้คำลักษณนาม ดอก กับคำนามเหล่านี้ ตามดอกไม้ไปด้วย ตัวอย่างได้แก่ อรรถลักษณะ [+ เทียบชัวิต]

3.2.2 อรรถลักษณะไม่เทียบชัวิต จำแนกเป็น 2 ประเภทย่อยดังนี้

3.2.2.1 อรรถลักษณะใหญ่ จำแนกเป็น 2 ประเภทย่อย

ก) อรรถลักษณะบอกประเภท อรรถลักษณะที่บ่งบอกประเภทของคำนามเป็นอรรถลักษณะที่แสดงว่า คำลักษณนามนั้นปรากฏกับคำนามประเภทใด อรรถลักษณะที่บอกประเภทของคำนามนี้มักบอกเป็นประเภทใหญ่ ๆ เช่น ประเภทสิ่งมีชีวิต ประเภทอวัยวะ ประเภทสถานที่ ประเภทพาหนะ เป็นต้น เช่น อรรถลักษณะ [+ ชีวิต] เมื่อปรากฏกับคำลักษณนาม คน(1)¹ ก็แสดงว่าคำลักษณนามคำนี้ปรากฏกับคำนามที่เป็นสิ่งมีชีวิต อรรถลักษณะ [+ อวัยวะ] เมื่อปรากฏกับคำลักษณนาม ขา(1) ก็แสดงว่าคำลักษณนามคำนี้ปรากฏกับคำนามที่เป็นอวัยวะ เป็นต้น

ข) อรรถลักษณะบอกรูปทรง อรรถลักษณะที่บ่งบอกรูปทรงของคำนามเป็นอรรถลักษณะที่แสดงว่าคำลักษณนามนั้นปรากฏกับคำนามที่มีรูปทรงเป็นอย่างไร รูปทรงที่เป็นอรรถลักษณะนี้เป็นรูปทรง เรขาคณิต เช่น อรรถลักษณะ [+ กลม] เมื่อปรากฏกับคำลักษณนาม ลูก ก็แสดงว่าคำลักษณนามคำนั้นปรากฏกับคำนามที่มีทรงกลม อรรถลักษณะ [+ ยาว] เมื่อปรากฏกับคำลักษณนาม เส้น ก็แสดงว่าคำลักษณนามคำนี้ปรากฏกับคำนามที่มีความยาว เป็นต้น

3.2.2.2 อรรถลักษณะย่อย คำลักษณนามบางคำใช้กับคำนามที่มีลักษณะเฉพาะลงไป เช่น ใช้กับภาชนะที่เป็นคู่ ใช้กับส่วนของพืชที่เป็นกลุ่ม ฯลฯ จึงทำให้ต้องกำหนดอรรถลักษณะที่แสดงลักษณะเฉพาะขึ้น อรรถลักษณะที่เป็นอรรถลักษณะเฉพาะดังกล่าว เป็นอรรถลักษณะที่แยกกลุ่มคำลักษณนามที่อยู่ในประเภทใหญ่ ๆ เดียวกัน ออกเป็นคำลักษณนามกลุ่มย่อย ตัวอย่างเช่น อรรถลักษณะ [กลุ่ม] อรรถลักษณะ [คู่] เป็นต้น

3.2.2.3 อรรถลักษณะเฉพาะตัว เป็นอรรถลักษณะเฉพาะตัวของคำลักษณนามคำใดคำหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น เช่น อรรถลักษณะ [+ เข็มว้าวควาย] [+ คัพ] ฯลฯ

¹ตัวเลขในเครื่องหมาย () หลังคำลักษณนามแสดงว่ามีคำนามหลายประเภทปรากฏกับคำลักษณนามคำนั้น ทำให้มีคำลักษณนามที่มีรูปเดียวกันแต่ปรากฏกับคำนามต่างประเภทกัน และในการวิจัยครั้งนี้ถือเป็นคนละคำกัน ดังนั้น คน(1) จึงหมายถึงคำลักษณนาม คน ที่ปรากฏกับคำนามประเภทหนึ่งซึ่งต่างจากคำนามอีกประเภทหนึ่งที่ปรากฏกับคำลักษณนาม คน(2)

3.3 คุณสมบัติของอรรถลักษณะ อรรถลักษณะที่ประกอบด้วยคำลักษณะนามมีคุณสมบัติเป็น 2 ค่า (binary value) คือค่า + และค่า - คุณสมบัติทั้ง 2 ค่านี้ใช้ประกอบหน้าอรรถลักษณะเพื่อแสดงว่าคำลักษณะนามคำนั้นมีหรือไม่มีอรรถลักษณะนั้นเป็นลักษณะเด่น อรรถลักษณะที่มีค่าเป็น + มีความหมายเฉพาะเจาะจง (marked) กว่าอรรถลักษณะที่มีค่าเป็น - อรรถลักษณะที่มีค่าเป็น - มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจง (unmarked) กล่าวคือ เมื่ออรรถลักษณะใดมีค่า + ประกอบหน้าอรรถลักษณะ อรรถลักษณะนั้นจะมีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งของที่มิชอบเขตเฉพาะลงไป แต่ถ้าวอรรถลักษณะใดมีค่าเป็น - อรรถลักษณะนั้นจะมีความหมายไม่เฉพาะเจาะจง ตัวอย่างเช่น อรรถลักษณะ [+ ชีวิต] จะหมายถึงสิ่งที่มีชีวิตอันได้แก่ คน สัตว์ และ พืช ส่วนอรรถลักษณะ [- ชีวิต] จะมีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งใดก็ตามที่ไม่ใช่ คน สัตว์ และพืช ซึ่งได้แก่ พาหนะ อวัยวะ ภาชนะ สถานที่ สิ่งของต่าง ๆ ที่มีรูปทรงเรขาคณิต ฯลฯ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคำลักษณะนามที่มีอรรถลักษณะ [- ชีวิต] ประกอบจะมีความหมายที่ไม่เฉพาะเจาะจง และมีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งของมากกว่าคำลักษณะนามที่มีอรรถลักษณะ [+ ชีวิต] อรรถลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่เป็นค่า + และค่า - สามารถถูกแยกย่อยลงไปได้อีกเรื่อย ๆ แต่อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์อรรถลักษณะเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ในการแจกแจงความหมายย่อยของคำวิธีหนึ่ง เครื่องมือนี้จะแจกแจงความหมายของคำได้ถึงระดับหนึ่งเท่านั้น และเมื่อถึงระดับนั้นจะนำอรรถลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะของคำนามมาเป็นอรรถลักษณะเพื่อให้ความหมายมีขอบเขตที่เฉพาะลงไป¹ ตัวอย่างเช่น คำลักษณะนาม ดอก และ ใบ จะแสดงความหมายได้ด้วยอรรถลักษณะดังต่อไปนี้

¹ อรรถลักษณะที่มีคุณสมบัติเป็น 2 ค่า เช่น [+ ชีวิต] [- ชีวิต] เป็นอรรถลักษณะที่บ่งความแตกต่าง (distinctive features) ส่วนอรรถลักษณะที่ให้ความหมายเฉพาะเจาะจงลงไป เช่น อรรถลักษณะ [+ กั้นแยกเป็นส่วน ๆ] ฯลฯ จัดเป็นอรรถลักษณะแบบบรรยาย (descriptive features). อรรถลักษณะดังกล่าวไม่มีอรรถลักษณะที่มีค่าเป็น -

<u>ดอก</u>	<u>ใบ</u>
<div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 10px;"> <ul style="list-style-type: none"> - ฮีรุต - สถานที่ - ภาชนะ - อวัยวะ + ส่วนของพืช - กลุ่ม </div>	<div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 10px;"> <ul style="list-style-type: none"> - ฮีรุต - สถานที่ - ภาชนะ - อวัยวะ + ส่วนของพืช - กลุ่ม </div>

คำลักษณนามทั้ง 2 คำ มีอรรถลักษณะที่แสดงถึงสิ่งของประเภทเดียวกันคือ [+ ส่วนของพืช, - กลุ่ม] ซึ่งทำให้มีความหมายไม่เฉพาะเจาะจงว่าคำนามใดปรากฏกับคำลักษณนามใด ดังนั้นเมื่อต้องการระบุให้เฉพาะเจาะจงลงไป จึงต้องเพิ่มอรรถลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะของคำนามนั้น เช่น [+ ดอกพืช] สำหรับคำว่า ดอก และ [+ ใบพืช] สำหรับคำว่า ใบ ลงไปด้วยดังตัวอย่างข้างล่างนี้

<u>ดอก</u>	<u>ใบ</u>
<div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 10px;"> <ul style="list-style-type: none"> - ฮีรุต - สถานที่ - ภาชนะ - อวัยวะ + ส่วนของพืช - กลุ่ม + ดอกพืช </div>	<div style="border-left: 1px solid black; border-right: 1px solid black; padding: 10px;"> <ul style="list-style-type: none"> - ฮีรุต - สถานที่ - ภาชนะ - อวัยวะ + ส่วนของพืช - กลุ่ม + ใบพืช </div>

3.4 อรรถลักษณะต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น จากคำนามจำนวนประมาณ 490 คำ คำลักษณนามที่ปรากฏกับคำนามเหล่านี้จำนวน 166 คำ สามารถกำหนดอรรถลักษณะได้ 18 อรรถลักษณะซึ่งมีทั้งอรรถลักษณะใหญ่และอรรถลักษณะย่อย¹ ดังนี้

¹ อรรถลักษณะเฉพาะตัวของคำลักษณนามแสดงในภาคผนวก

1. อรรถลักษณะ [ฮีรุต]
2. อรรถลักษณะ [มนุษย์]
3. อรรถลักษณะ [เคารพ]
4. อรรถลักษณะ [สัตว์]
5. อรรถลักษณะ [สถานที่]
6. อรรถลักษณะ [เรือน]
7. อรรถลักษณะ [ที่ดิน]
8. อรรถลักษณะ [ภาชนะ]
9. อรรถลักษณะ [คู่]
10. อรรถลักษณะ [อวัยวะ]
11. อรรถลักษณะ [ส่วนของพืช]
12. อรรถลักษณะ [กลุ่ม]
13. อรรถลักษณะ [พาหนะ]
14. อรรถลักษณะ [ทรง]
15. อรรถลักษณะ [ใหญ่]
16. อรรถลักษณะ [กลม]
17. อรรถลักษณะ [ยาว]
18. อรรถลักษณะ [เทียบฮีรุต]

อรรถลักษณะต่าง ๆ แสดงในตารางดังนี้¹

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ ดูรายละเอียดรายการคำลักษณนามทุกคำ พร้อมกับอรรถลักษณะและตัวอย่างในภาค

ตารางแสดงอรรถลักษณะของคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำนามประเภทสิ่งมีชีวิต

[+ ชีวิต]			
[+ มนุษย์]		[- มนุษย์]	
[+ เคารพ]	[- เคารพ]	[+ ลัตว์]	[- ลัตว์]
องค์(1)	คน(1) ครู หมอ	ตัว(1)	ต้น(1) กอ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงวรรณคดีของคำศัพท์ตามประเภทคำประสมประเภทยาว

[- ยาว]																
[+ สกนท]				[- สกนท]												
[+ เรือน]		[- เรือน]		[+ ภาชนะ]		[- ภาชนะ]										
หลัง (1)	[+ ศัก]	[- ศัก]	[+ ่อ]	[- ่อ]	[+ อว]	[- อว]										
	[+ ส่วนของพืช]		[+ พาน]													
	[+ ใหญ่]		[- ใหญ่]		[+ พวง]				[- พวง]							
	[+ กลม]		[- กลม]		[+ พาน]		[+ กลม]		[- กลม]		[+ ครอบ]		[- ครอบ]			
	[+ ยาว]		[- ยาว]		[+ ยาว]		[- ยาว]		[+ ยาว]		[- ยาว]		[+ ยาว]		[- ยาว]	
อึ้ง	เจดีย์	คอก	หอบ	ยอน (1)	ซา (1)	ลูก	หน่อ	ยบวน	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
ไร่	คอก	คอก		โลง	ดิน (1)	หรือ	กลับ	สา (2)	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
แปลง	คอก	คอก		สัง	จุก	หรือ	ก้าน	ดิน (1)	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	ลระ	คอก		ทรง	คา	หรือ	คอก (1)	เลม (1)	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	อึ้ง	คอก		ตั้ง	อึก	หรือ	เม็ด (1)		กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	บ่อ	คอก		ตุ่ง	ชู	หรือ	หนวบ		กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	วัด	คอก		กระป๋อง	หาง	หรือ	หวง		กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	เค้	คอก		ช่อง	งา	หรือ	กะลาย		กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	องค์ (2)	คอก		กลอง	คว	หรือ	กึ่ง		กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	ร้าน	คอก		ใบ (1)	แก้ม	หรือ	ชะชนะ		กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	บ่อน	คอก		ลูก (1)	แขน	หรือ	ขนบ		กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	เขา (1)	คอก		เกา	มือ	หรือ			กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
	ห้อง	คอก			หัวใจ	หรือ			กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
		คอก			นิ้ว	หรือ			กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
		คอก			เขา (2)	หรือ			กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
		คอก			ปาก	หรือ			กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม
		คอก			ดวง (1)	หรือ			กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม	กม

ศูนย์วิทยบริการ
 ภาลกรณมหาวิทาลัย

3.5 ความหมายของอรรถลักษณะ อรรถลักษณะต่าง ๆ มีความหมายดังต่อไปนี้

1. อรรถลักษณะ [ชีวิต] มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งที่มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้คือ เจริญเติบโตได้ กินอาหารได้ ขับถ่ายได้ สืบพันธุ์ได้ เคลื่อนไหวได้ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของคน สัตว์ และพืช สิ่งใดที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ใช้ อรรถลักษณะ [+ ชีวิต] และในทางตรงกันข้ามสิ่งใด ที่ไม่มีคุณสมบัติเหล่านี้ใช้ อรรถลักษณะ [- ชีวิต] คำลักษณะนามที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ คน(1) ตัว(1) ต้น(1) เป็นต้น

2. อรรถลักษณะ [มนุษย์] หมายถึงคนโดยทั่ว ๆ ไปทุกสถานภาพทางสังคม คำลักษณะนามที่เป็นสิ่งมีชีวิตและเป็นมนุษย์ จะใช้ อรรถลักษณะ [+ มนุษย์] ได้แก่ คำลักษณะนาม คน(1) องค์(1) ในทางกลับกัน คำลักษณะนามที่ใช้กับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อันได้แก่ พืช และสัตว์ จะมีอรรถลักษณะ [+ ชีวิต, - มนุษย์]

3. อรรถลักษณะ [เคารพ] อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ เคารพ] และ [- เคารพ] อรรถลักษณะ [+ เคารพ] มีความหมายครอบคลุมถึงบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูง เป็นที่เคารพบูชา คำลักษณะนามที่ใช้กับคำนามที่มีอรรถลักษณะนี้ได้แก่ คำลักษณะนาม องค์(1) อรรถลักษณะ [- เคารพ] เป็นอรรถลักษณะที่ไม่มีลักษณะดังกล่าว

4. อรรถลักษณะ [สัตว์] หมายถึงสัตว์โดยทั่ว ๆ ไป อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ สัตว์] และ [- สัตว์] คำลักษณะนามที่มีอรรถลักษณะ [+ สัตว์] คือ ตัว(1) อรรถลักษณะ [- สัตว์] ที่อยู่ในกลุ่มสิ่งมีชีวิตหมายถึงสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์และไม่ใช้สัตว์ ซึ่งคือ พืชนั่นเอง คำลักษณะนามที่ใช้ได้แก่ ต้น(1) กอ

อรรถลักษณะ 1-4 ข้างต้นเป็นอรรถลักษณะที่ใช้กับคำนามประเภทสิ่งมีชีวิต อรรถลักษณะ 5-18 เป็นอรรถลักษณะที่ใช้กับคำนามประเภทสิ่งไม่มีชีวิต

5. อรรถลักษณะ [สถานที่] มีความหมายครอบคลุมถึงพื้นที่บริเวณหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่เพียงอย่างเดียวหรือเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งก่อสร้างอยู่ด้วย คำลักษณะนามที่ใช้กับอรรถลักษณะ [+ สถานที่] ได้แก่ บึง หลัง(1) คอก เป็นต้น ส่วนสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สถานที่ใช้ อรรถลักษณะ [- สถานที่]

6. อรรถลักษณะ [เรือน] มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งก่อสร้างที่มีหลังคา เช่น บ้าน กระโจม คำสา เป็นต้น อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ เรือน] และ [- เรือน] อรรถลักษณะ

[+ เรือน] เช่น คำลักษณนาม หลัง (1) อรรถลักษณะ [- เรือน] หมายถึงสถานที่อื่น ๆ ที่ไม่ได้มีลักษณะอย่างเรือน เช่น บึง คอก เล้า ฯลฯ

7. อรรถลักษณะ [ที่ดิน] มีความหมายครอบคลุมถึงสถานที่ที่มีเฉพาะพื้นหรือผืนสิ่งก่อสร้างอื่นที่ไม่มีลักษณะอย่างเรือน อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ ที่ดิน] และ [- ที่ดิน] อรรถลักษณะ [+ ที่ดิน] หมายถึงสถานที่ที่เป็นพื้นที่ได้แก่คำลักษณนาม บึง ไร่ เป็นต้น อรรถลักษณะ [- ที่ดิน] หมายถึงพื้นที่มีสิ่งก่อสร้างแต่สิ่งก่อสร้างนั้นไม่มีลักษณะอย่างเรือน คือไม่มีหลังคา เช่น เล้า คอก ตลาด เจดีย์ หรือพื้นที่มีลักษณะไม่ใช่ที่ดิน เช่น บึง สระ บ่อ เป็นต้น

8. อรรถลักษณะ [ภาชนะ] มีความหมายครอบคลุมถึง เครื่องใช้สำหรับบรรจุสิ่งของ เช่น จาน ขวด ป่าม อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ ภาชนะ] และ [- ภาชนะ] คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [+ ภาชนะ] ได้แก่ ลูก (1) ซอน (1) กล่อง ฯลฯ ส่วนสิ่งของที่ไม่ใช่ภาชนะใช้อรรถลักษณะ [- ภาชนะ]

9. อรรถลักษณะ [คู่] มีความหมายครอบคลุมถึงภาชนะที่มี 2 ข้าง เช่น ถังใส่ส่ายสำหรับหาบ 2 ข้าง อรรถลักษณะนี้แยกเป็น [+ คู่] และ [- คู่] คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [+ คู่] ได้แก่ หาบ อรรถลักษณะ [- คู่] มีความหมายถึงภาชนะเดี่ยว ๆ ทุกชนิด เช่น จาน กระจบอง ขวด กระจเข่อ ฯลฯ คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [- คู่] ได้แก่ ลูก (1) ซอน (1) กล่อง ฯลฯ

10. อรรถลักษณะ [อวัยวะ] มีความหมายครอบคลุมถึงส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นแก้ม คิ้ว มือ ฯลฯ อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ อวัยวะ] และ [- อวัยวะ] คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [+ อวัยวะ] มักเป็นคำลักษณนามประเภทคำนามทั้งคำ เช่น คำลักษณนาม นิ้ว แขน มือ เป็นต้น ส่วนอรรถลักษณะ [- อวัยวะ] นั้นหมายถึงสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ส่วนของร่างกาย

11. อรรถลักษณะ [ส่วนของพืช] มีความหมายครอบคลุมถึงส่วนต่าง ๆ ของพืช เช่น กิ่ง ใบ ดอก ผล ฯลฯ อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ ส่วนของพืช] และ [- ส่วนของพืช] คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [+ ส่วนของพืช] ได้แก่ ดอก (1) ลูก (2) ใบ (2) ขะແหนះ พวง ฯลฯ ส่วนอรรถลักษณะ [- ส่วนของพืช] หมายถึงสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ส่วนของพืช

12. อรรถลักษณะ [กลุ่ม] มีความหมายครอบคลุมถึงส่วนของพืชที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก เช่น ผลไม้ที่นำมามัดรวมกัน ข้าวที่กองรวมกัน ฟ่อนข้าวที่กองรวมกัน ฯลฯ อรรถลักษณะนี้

แยกเป็น [+ กลุ่ม] และ [- กลุ่ม] คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [+ กลุ่ม] ได้แก่ เครือ ทะลาย ช่อ ฯลฯ ส่วนอรรถลักษณะ [- กลุ่ม] หมายถึงส่วนของพืชที่อยู่เดี่ยว ๆ เช่น ผลไม้ ผล เดี่ยว ๆ หน่อไม้ หน่อ เดี่ยว ฯลฯ คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [- กลุ่ม] ได้แก่ ลูก(2) หน่วย เม็ด(1) ฯลฯ

13. อรรถลักษณะ [พาหนะ] มีความหมายครอบคลุมถึง เครื่อง นำ ไป เครื่อง ขับ ขี่ เช่น รถไฟ รถยนต์ เกวียน เป็นต้น อรรถลักษณะนี้แยกเป็น [+ พาหนะ] และ [- พาหนะ] คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [+ พาหนะ] เช่น ขบวน ลำ(2) คัน(1) ฯลฯ ส่วนอรรถลักษณะ [- พาหนะ] หมายถึงสิ่งของอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ เครื่อง นำ ไป หรือ เครื่อง ขับ ขี่

14. อรรถลักษณะ [ทรง] มีความหมายครอบคลุมถึง สิ่งของ ที่มี รู ปร่าง เรขาคณิต และ คน เลือก ใช้ คำ ลักษณนาม กับ สิ่ง ของ นั้น เนื่อง จาก มอ ง ร ู ป ร ง นั้น เช่น แหวน มี ลักษณะ กลม เป็นวง จึง ใช้ คำ ลักษณนาม วง ด้าย เชือก มี ลักษณะ แคบ เป็น แนว ยาว ใช้ กับ คำ ลักษณนาม เส้น เป็นต้น อรรถลักษณะนี้แบ่งเป็นอรรถลักษณะ [+ ทรง] และ [- ทรง] อรรถลักษณะ [+ ทรง] เช่น คำลักษณนาม ตัน ตัน(2) ดวง(2) ผืน(1) ฯลฯ ส่วนอรรถลักษณะ [- ทรง] หมายถึง สิ่งของ ที่ ไม่ มี รู ปร่าง เรขาคณิต แต่มีลักษณะอื่นที่คนมองเห็นว่า เด่น กว่า รู ปร่าง จึง ใช้ คำ ลักษณนาม โดย พิจารณา จาก ลักษณะ นั้น เช่น คำลักษณนาม ดอก(2) องค์(3) ตัว(2) ฯลฯ

15. อรรถลักษณะ [ใหญ่] มีความหมายครอบคลุมถึง สิ่งของ ที่มี ขนาด ใหญ่ เช่น เล่า เรือน ล้อ เกวียน เตี้ย ผ้า ห่ม ฯลฯ อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ ใหญ่] และ [- ใหญ่] อรรถลักษณะ [+ ใหญ่] เช่น คำลักษณนาม ตัน(2) กง ผืน(1) ฯลฯ คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [- ใหญ่] เช่น หลอด วง เม็ด(2) ฯลฯ

16. อรรถลักษณะ [กลม] มีความหมายครอบคลุมถึง สิ่งของ ที่มี ลักษณะ กลม เช่น พระ จันทร์ ล้อ รถ ล้อ เกวียน หลอด ไฟ ฯลฯ อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ กลม] และ [- กลม] อรรถลักษณะ [+ กลม] เช่น คำลักษณนาม ดวง(2) ลูก(3) กระบอก ฯลฯ อรรถลักษณะ [- กลม] เช่น คำลักษณนาม โต้ง ผืน(1) บาน ฯลฯ

17. อรรถลักษณะ [ยาว] มีความหมายครอบคลุมถึง สิ่งของ ที่ยาว เช่น เข็ม ขัด ไผ่ ถนน ฯลฯ อรรถลักษณะนี้แยกเป็นอรรถลักษณะ [+ ยาว] และ [- ยาว] คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [+ ยาว] เช่น แท่ง ลำ(1) เส้น ฯลฯ คำลักษณนามที่มีอรรถลักษณะ [- ยาว] เช่น ก้อน วง ลูก(3) ฯลฯ

18. อรรถลักษณะ [เทียบชีวิต] มีความหมายครอบคลุมถึงการนำเอา ลักษณะบาง ลักษณะของสิ่งของไปเทียบกับลักษณะบางลักษณะของสิ่งมีชีวิต เช่น ผู้บอกรักษาใช้คำลักษณนาม องค์(3) กับคำนาม เทวดา พระพุทธรูป เป็นเพราะเทียบลักษณะของเทวดา และพระพุทธรูป ว่ามีตัว แขน ขา เหมือนมนุษย์ แต่คิดว่าเทวดา และพระพุทธรูปนั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงใช้กับ คำลักษณนาม องค์(3) หรือคำนาม ๘ ปีศาจ ผู้บอกรักษาใช้กับคำลักษณนาม ตัว(2) เป็นเพราะ คนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ตัว มีลักษณะภาพเทียบเท่ากับสัตว์ จึงใช้คำลักษณนาม ตัว(2) กับคำนามเหล่านี้ อรรถลักษณะ [- เทียบชีวิต] หมายถึงคำลักษณนามที่ไม่ได้มีลักษณะดังกล่าว แต่เป็นกลุ่ม คำลักษณนามที่มีขอบเขตการใช้ที่เฉพาะมาก คือใช้กับคำนามเฉพาะคำเท่านั้น เช่น คำลักษณ นาม ก๊อก กระบวย คัพ ลาง รัง ฯลฯ หรือเป็นคำลักษณนามที่มีขอบเขตการใช้กว้างมาก ใช้ กับคำนามหลายประเภทได้แก่คำลักษณนาม อัน ทำให้ไม่สามารถกำหนดลักษณะร่วมของคำนาม เพื่อนำมา เป็นอรรถลักษณะได้ จึงนำมารวมไว้ด้วยกัน อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าคำลักษณ นามในกลุ่มนี้บางคำ ได้แก่คำลักษณนาม กอง ห่อ มัด เป็นคำลักษณนามที่มีรูปเหมือนคำกริยา ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่าเป็นการนำเอา คำกริยามาใช้เป็นคำลักษณนาม

3.6 ความสำคัญของอรรถลักษณะในการวิเคราะห์คำลักษณนาม อรรถลักษณะสามารถจำแนก คำลักษณนามออกจากกันได้ อรรถลักษณะจำนวนน้อย แสดงความหมายกว้าง ๆ จะจำแนกคำลักษณ นามเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ออกจากกัน ตัวอย่างเช่น อรรถลักษณะ [+ ชีวิต] จะจำแนกคำลักษณนาม คน(1) องค์(1) ตัว(1) ต้น(1) กอ ออกจากคำลักษณนาม แผ่น คัน เฒ่า หัว ลูก ฯลฯ อรรถลักษณะจำนวนมากขึ้น มีความหมายเฉพาะเจาะจงขึ้น จะจำแนกคำลักษณนามออกเป็นกลุ่ม ย่อย ๆ และหากจะจำแนกคำลักษณนามแต่ละคำออกจากกัน จะต้องเพิ่มอรรถลักษณะให้มากขึ้น ซึ่งทำให้มีความหมายเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น

3.6.1 แสดงคำลักษณนามเป็นกลุ่ม อรรถลักษณะประเภทต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเช่น อรรถลักษณะใหญ่ อรรถลักษณะย่อย จะจำแนกคำลักษณนามเป็นกลุ่ม ๆ ออกจากกัน อรรถลักษณะใหญ่ เป็นอรรถลักษณะที่มีความหมายกว้าง จึงจำแนกคำลักษณนามเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ออกจากกัน อรรถลักษณะย่อยมีความหมายเฉพาะมากขึ้นจึงจำแนกคำลักษณนามจากกลุ่มใหญ่เป็นกลุ่มย่อย ๆ ตัวอย่างเช่น คำลักษณนาม ลูก(1) คัน(1)

ลูก(1)

$$\begin{bmatrix} - \text{ชีวิต} \\ - \text{สถานที่} \\ + \text{ภาชนะ} \\ - \text{คู่} \end{bmatrix}$$

คัน(1)

$$\begin{bmatrix} - \text{ชีวิต} \\ - \text{สถานที่} \\ - \text{ภาชนะ} \\ - \text{อวัยวะ} \\ - \text{ส่วนของพืช} \\ + \text{พาหนะ} \end{bmatrix}$$

กลุ่มอรรถลักษณะของคำลักษณนามทั้งสอง แสดงให้เห็นว่าคำลักษณนามทั้ง 2 เป็นคำลักษณนามที่ปรากฏกับคำนามคนละประเภทกัน คำลักษณนาม ลูก(1) ปรากฏกับคำนามประเภทภาชนะ ส่วนคำลักษณนาม คัน(1) ปรากฏกับคำนามประเภทพาหนะ กลุ่มอรรถลักษณะที่ประกอบคำลักษณนามดังกล่าวเป็นอรรถลักษณะที่พบได้ในคำลักษณนามอีกหลายคำ เช่น กลุ่มอรรถลักษณะ $[- \text{ชีวิต}, - \text{สถานที่}, + \text{ภาชนะ}, - \text{คู่}]$ เป็นอรรถลักษณะประกอบคำลักษณนาม ขอน(1) กรง กล่อง ฯลฯ กลุ่มอรรถลักษณะ $[- \text{ชีวิต}, - \text{สถานที่}, - \text{ภาชนะ}, - \text{อวัยวะ}, - \text{ส่วนของพืช}, + \text{พาหนะ}]$ เป็นอรรถลักษณะประกอบคำลักษณนาม ลำ(2) ขบวน ฯลฯ เป็นต้น

นอกจากอรรถลักษณะจะแยกคำลักษณนามเป็นกลุ่ม ๆ แต่ละประเภทออกจากกันแล้ว คำลักษณนามในแต่ละกลุ่มต่างมีอรรถลักษณะเฉพาะ สามารถแยกเป็นกลุ่มย่อยได้อีก เช่น คำลักษณนาม หาบ ลูก(1) ขอน(1) กรง กล่อง ฯลฯ คำลักษณนามกลุ่มนี้ใช้กับคำนามประเภทภาชนะ แต่มีความแตกต่างกัน คือบางคำใช้กับภาชนะเดี่ยว ๆ และบางคำใช้กับภาชนะเป็นคู่ ดังนั้นจึงสามารถแยกคำลักษณนามเป็นกลุ่มคำลักษณนามย่อยออกจากกัน เมื่อพิจารณา ลักษณะเฉพาะได้ดังนี้ กลุ่มแรก หาบ จะแสดงความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

หาบ

- ฮิวิต
- ล่ถานที่
+ ภายณะ
+ อู่

ปรากฏกับคำนาม ถัง 2 ข้างสำหรับหาบ ซึบ 2 ข้างสำหรับหาบ
กระเชอ 2 ข้างสำหรับหาบ ฯลฯ

กลุ่มที่ 2 คำลักษณนาม ลูก(1) ขอน(1) กรง กล่อง จะแสดงความหมายและการปรากฏกับ
คำนามได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

ลูก(1) ขอน(1) กรง กล่อง

- ฮิวิต
- ล่ถานที่
+ ภายณะ
- อู่

ปรากฏกับคำนาม เช่น จาน กระเชอข้างเดียว (ของอู่)
กรง กลอง ฯลฯ

หรือกลุ่มคำลักษณนาม บั้ง บ่อน ไร่' แปลง บ่อ วัด เล้า ฯลฯ คำลักษณนามกลุ่มนี้ใช้กับคำนาม
ประเภทสถานที่ แต่มีความแตกต่างกันคือ บางคำใช้กับสถานที่ที่เป็นที่ดิน และบางคำใช้กับสถานที่
ที่เป็นที่ดินและมีสิ่งก่อสร้างอยู่ด้วย ดังนั้นจึงสามารถแยกคำลักษณนามเป็นกลุ่มคำลักษณนามย่อย
ออกจากกันเมื่อพิจารณาลักษณะเฉพาะได้ดังนี้ กลุ่มแรก บั้ง ไร่' แปลง ฯลฯ จะแสดงความหมาย
และการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

บั้ง ไร่' แปลง

- ฮิวิต
+ ล่ถานที่
- เรือน
+ ที่ดิน

ปรากฏกับคำนาม ที่นา ที่ล้วน ที่ดิน

กลุ่มที่ 2 บ่อ วัด เล้า บ่อน ฯลฯ จะแสดงความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถ-
ลักษณะดังนี้

บ่อ วัด เล้า บ่อน

- ชีวิต
- + สถานที่
- เรือน
- ที่ดิน

ปรากฏกับคำนาม บ่อน้ำ วัด เล้าไก่ ตลาด

3.6.2 แสดงคำลักษณนามเป็นคำเดี่ยว ๆ การแสดงคำลักษณนามเป็นคำเดี่ยว ๆ จะต้องกำหนดอรรถลักษณณ์จำนวนมากกว่ากลุ่มอรรถลักษณณ์ที่แสดงลักษณนามเป็นกลุ่ม นอกจากนี้ต้องเพิ่มอรรถลักษณณ์เฉพาะตัวของคำลักษณนามลงไปเพื่อแยกคำลักษณนามออกจากกัน ตัวอย่างเช่น คำลักษณนาม ลูก(1) ซอน(1) จะแสดงความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถลักษณณ์ดังนี้

ลูก(1)

- ชีวิต
- สถานที่
- + ภาชนะ
- คู่
- ข้างของคู่

ปรากฏกับคำนาม ฟาน ชาม หม้อ ไห ฯลฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำลักษณนาม খন(1) จะแสดงความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

খন(1)

- ฮิวิต
- สถานที่
- + ภาชนะ
- คู่
- + ข้างของคู่

ปรากฏกับคำนาม กระเชอข้างเดียว (ของคู่) ปีบข้างเดียว
(ของคู่) ถังข้างเดียว (ของคู่) ฯลฯ

หรือคำลักษณนาม ตา กับ คำลักษณนาม นิว แยกออกจากกันด้วยอรรถลักษณะที่เป็นประโยชน์ใช้สอย
ดังนั้นคำลักษณนาม ตา จะแสดงความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

ตา

- ฮิวิต
- สถานที่
- ภาชนะ
- + อวัยวะ
- + มองเห็น

ปรากฏกับคำนาม ตาคน ตาสัตว์

และคำลักษณนาม นิว จะแสดงความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

นิว

- ฮิวิต
- สถานที่
- ภาชนะ
- + อวัยวะ
- + หีบของ

ปรากฏกับคำนาม นิวคน นิวสัตว์

หรือคำลักษณนาม ใบ(4) กับคำลักษณนาม ผิน(2) แยกออกจากกันด้วยอรรถลักษณะที่เป็นวัสดุ
ที่ใช้ทำ ดังนั้นคำลักษณนาม ใบ(4) จะแสดงความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถ-
ลักษณะดังนี้

ใบ (4)

- ฮีต
- สถานที่
- ภาชนะ
- อวัยวะ
- ส่วนของพืช
- พาหนะ
- + ทรง
- ใหญ่
- กลม
- ยาว
- + ทำจากกระดาษ

ปรากฏกับคำนาม ธนบัตร ปฏิทิน บัตร ไฟ (เอกพจน์)
หนังสือพิมพ์ (แยกเป็นแผ่น ๆ) กระดาษ แลตัมป์ จดหมาย

และคำลักษณนาม ผืน (2) จะแสดงความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยยรรยงลักษณะดังนี้

ผืน (2)

- ฮีต
- สถานที่
- ภาชนะ
- อวัยวะ
- ส่วนของพืช
- พาหนะ
- + ทรง
- ใหญ่
- กลม
- ยาว
- + ทำจากผ้า

ปรากฏกับคำนาม รง (เฉพาะผ้า) ผ้าอ้อม ผ้าเช็ดหน้า
ผ้าเช็ดตัว ผ้าเช็ดตัว ผ้าขาวม้า

3.7 คำลักษณนามที่สรุปเหมือนกัน คำลักษณนามแต่ละคำประกอบด้วยยรรยงลักษณะประจำคำ

ลักษณนามนั้น ตัวอย่างเช่น คำลักษณนาม คน (1) จะแสดงความหมายและการปรากฏกับคำนาม
ได้ด้วยยรรยงลักษณะดังนี้

คน (1)

+ ฮีวิต
+ มนุษย์
- เคารพ

ปรากฏกับคำนาม คน ตำรวจ พยาบาล ฯลฯ

คำลักษณนาม กอ จะแสดง ความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

กอ

+ ฮีวิต
- มนุษย์
- สัตว์
+ กลุ่ม

ปรากฏกับคำนาม ต้นไม้หลายต้นเกิดรวมกัน ต้นปอหลาย ๆ
ต้นเกิดรวมกัน ฯลฯ

แต่มีคำลักษณนามบางคำปรากฏกับคำนามหลายประเภท ทำให้เกิดเป็นคำลักษณนามที่มีรูปเหมือนกัน แต่สื่อเป็นคนละคำกัน เพราะปรากฏกับคำนามต่างประเภทกัน เช่น คำลักษณนาม ลูก (1) ลูก (2) และ ลูก (3) จะแสดง ความหมายและการปรากฏกับคำนามได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

ลูก (1)

- ฮีวิต
- สถานที่
+ ภาชนะ
- อื่น
- ข้างของคู่

ปรากฏกับคำนาม จาน หม้อ ไห กระทะ ฯลฯ

ลูก (2)

- ฮีรุต
- สถานที่
- ภาชนะ
- อวัยวะ
- + ส่วนของพืช
- กลุ่ม
- + ผล
- ขนาดเล็ก

ปรากฏกับคำนาม ฝรั่ง แดงโม พัก กล้วย ฯลฯ

ลูก (3)

- ฮีรุต
- สถานที่
- ภาชนะ
- อวัยวะ
- ส่วนของพืช
- พาหนะ
- + ทรง
- ใหญ่
- + กลม
- ยาว

ปรากฏกับคำนาม ลูกบอล หมอน งอบ ลุ่มดักปลา ระฆัง
กระดุม ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าคำนามหลายประเภททั้งภาชนะ ส่วนของพืช และคำนามทรงกลม ปรากฏกับคำลักษณนาม ลูก คำต่าง ๆ ดังนั้นจึงมีคำลักษณนามที่มีรูป ลูก เหมือนกัน แต่เป็นคนละคำกัน หรือคำลักษณนาม หัว ก็เช่นกัน มีคำลักษณนาม หัว (1) หัว (2) ที่ปรากฏกับคำนามต่างประเภทกัน

หัว (1)

- ฮีรุต
- สถานที่
- ภาชนะ
- อวัยวะ
- + ส่วนของพืช
- กลุ่ม

ปรากฏกับคำนามหัวของพืช เช่น ینگ ข่า หัวเผือก หัวมัน ฯลฯ

หัว (2)

- ฮิวิต
- สถานที่
- ภาชนะ
- อวัยวะ
- ส่วนของพืช
- พาหนะ
- + ทรง
- ใหญ่
- กลม
- ยาว
- + มีทางหัวทางท้าย

ปรากฏกับคำนาม สุ่มด หนังสือ หนังสือพิมพ์ (ฉบับ) ที่นอน
 พับได้ ที่นอนพับไม่ได้ ผ้าม้วน

เป็นที่สังเกตว่าคำนามที่ปรากฏกับคำลักษณนาม หัว คำต่าง ๆ นั้นมีลักษณะต่างกัน มีทั้งที่เป็น
 ส่วนของพืชและสิ่งของที่ เวลาใช้มีทางหัวทางท้าย ดังนั้นจึงทำให้มีคำลักษณนามที่มีรูป หัว
 หลายคำ

โดยปรกติแล้วกลุ่มคำนาม 1 กลุ่มจะปรากฏกับคำลักษณนาม 1 คำ ทำให้เราสามารถ
 กำหนดอรรถลักษณะของคำลักษณนามนั้นได้ เช่น คำลักษณนาม ดอก(1) ซึ่งปรากฏกับคำนาม
 ดอกช่อกลิ่น ดอกดาวเรือง ดอกกุหลาบ ฯลฯ จะแสดงความหมายได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

ดอก(1)

- ฮิวิต
- สถานที่
- ภาชนะ
- อวัยวะ
- + ส่วนของพืช
- กลุ่ม
- + ดอกพืช

อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งเกิดการแปรในการใช้คำลักษณนามขึ้น เช่น มีการใช้คำลักษณนามมากกว่า 1 คำกับคำนามกลุ่มเดียวกัน ดังตัวอย่างคำลักษณนาม หู และ ข้าง ซึ่งใช้กับคำนามหูคน หูสัตว์ การใช้คำลักษณนามเช่นนี้เกิดจากการมองสิ่งของสิ่งเดียวกันในมิติที่ต่างกัน คำลักษณนามทั้ง 2 จะแสดงความหมายได้ด้วยอรรถลักษณะดังนี้

<u>หู</u>	<u>ข้าง</u>
<ul style="list-style-type: none"> - ชีวิต - สถานที่ - ภาชนะ + อวัยวะ + พังเสียง 	<ul style="list-style-type: none"> - ชีวิต - สถานที่ - ภาชนะ - ส่วนของพืช - พาหนะ - ทรง - เทียบชีวิต + แยกออกจากกัน

การแปรในการใช้คำลักษณนามนี้อาจเกิดจากเหตุผลต่าง ๆ กัน ลักษณะการใช้คำลักษณนามที่มีการแปรนี้จะกล่าวถึงในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย